

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

2023 оны 10 дугаар сарын 13
№38 (1286)

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТАМГЫН ГАЗАР

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

523. Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 05 дугаар дүгнэлтийн тухай Дугаар 78 2999

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

524. Шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлөх тухай Дугаар 28 3002

525. Элчин сайдыг эгүүлэн татах, тохоон томилох тухай Дугаар 42 3002

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

526. Зохицуулах хорооны дүрэм шинэчлэн батлах тухай Дугаар 96 3003

527. Журам батлах тухай Дугаар 99 3009

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

528. Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль, Авлигын эсрэг хуулийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай Дугаар 05 3015

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2023 оны 10 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Дугаар 78

Улаанбаатар
хот

Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 05 дугаар дүгнэлтийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 82 дугаар зүйлийн 82.2.3 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.“Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, ...”, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “... нэр дэвшигчийн сонгол хийж ...”, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсэгт “... энэ хуульд заасан журмын дагуу нэр дэвшигчийн сонгол зохион байгуулна. ... нэр дэвшигчийн сонголын тайлан гарснаас хойш ... тухайн тайлан, ... Санал, дүгнэлтэд сонголын тайлангийн агуулгыг өөрчлөхгүйгээр тусгана.” гэж тус тус заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүнээс хараат бус байна.”, 3 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.”, Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэц есөн гишүүнээс бүрдэнэ. Тэдгээрийн гурвыг Улсын Их Хурал, гурвыг Ерөнхийлөгч, гурвыг Улсын дээд шүүхийн санал болгосноор Улсын Их Хурал зургаан жилийн хугацаагаар томилно.” гэж заасныг тус тус зөрчсөн байна” гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 09 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 05 дугаар дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэж үзсүгэй.

2.“Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.2 дахь заалтад “... эсхүл Улсын Их Хурал танилцах, зөвшилцөх, томилохоор хуульд заасан албан тушаалтны хувьд танилцах, зөвшилцөх, томилгооны сонгол явуулахаар Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол.” гэж заасны “... танилцах, зөвшилцөх, ... танилцах, зөвшилцөх, ...” гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана.”, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Улсын дээд шүүхийн шүүгчдийг Улсын Их Хуралд танилцуулснаар ... Ерөнхийлөгч томилно. ...”, Тавин зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Улсын ерөнхий прокурор, түүний орлогч нарыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Ерөнхийлөгч зургаан жилийн хугацаагаар томилно.”

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2023 оны 02 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Дугаар 28

Улаанбаатар
хот

Шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлөх тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэг, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.2 дахь хэсгийн 40.2.9 дэх заалт, 47 дугаар зүйлийн 47.6 дахь хэсэг, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2023 оны 61 дүгээр тогтоолыг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Хуульд заасан өндөр насны тэтгэвэрт гарах насны дээд хязгаарт хүрсэн Жигмэддоржийн Долгормааг Дорнод аймгийн Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

**УХНААГИЙН
ХҮРЭЛСҮХ**

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2023 оны 03 дугаар
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 42

Улаанбаатар
хот

Элчин сайдыг эгүүлэн татах, тохоон томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалт, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, Дипломат албаны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1 дэх хэсгийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Монгол Улсаас Бахрейны Хаант Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Зоригтын Чинтүшигийг эгүүлэн татаж, Монгол Улсаас Бахрейны Хаант Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайдаар Пүрэвийн Сэргэлэнг томилсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

**УХНААГИЙН
ХҮРЭЛСҮХ**

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2023 оны 03 дугаар
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 96

Улаанбаатар
хот

Зохицуулах хорооны дүрэм шинэчлэн батлах тухай

Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуулийн 4.1.2-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1.“Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт, үйлчилгээг зохицуулах хорооны дүрэм”-ийг хавсралт ёсоор шинэчлэн баталсугай.

2.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Зохицуулах зөвлөлийн дүрэм батлах тухай” Засгийн газрын 2012 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдрийн 46 дугаар тогтоол, “Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” Засгийн газрын 2019 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдрийн 212 дугаар тогтоолыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

**БАРИЛГА, ХОТ
БАЙГУУЛАЛТЫН САЙД**

Ц.ДАВААСҮРЭН

Засгийн газрын 2023 оны 03 дугаар
сарын 15-ны өдрийн 96 дугаар
тогтоолын хавсралт

**ХОТ, СУУРИНЫ УС ХАНГАМЖ, АРИУТГАХ ТАТУУРГЫН
АШИГЛАЛТ, ҮЙЛЧИЛГЭЭГ ЗОХИЦУУЛАХ
ХОРООНЫ ДҮРЭМ**

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

1.1.Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт, үйлчилгээг зохицуулах хороо, түүний ажлын албаны бүтэц, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг энэ дүрмээр зохицуулна.

1.2.Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт, үйлчилгээг зохицуулах хороо (цаашид “Хороо” гэх) нь үйл ажиллагаандаа Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай, Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай, Өрсөлдөөний тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомж, энэ дүрмийг удирдлага болно.

1.3.Хороо зохих журмын дагуу үйлдсэн тамга, тэмдэг, хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ. Хороо өөрийн бэлгэдэлтэй байж болно.

1.4.Хороо орон нутагт салбартай байж болно. Хороо нь орон нутагт салбар байгуулах асуудлыг тухайн аймгийн Засаг даргатай зөвшилцсөний үндсэн дээр шийдвэрлэх бөгөөд салбарын үйл ажиллагааг зохицуулахтай холбоотой дүрэм, журмыг баталж, мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангаж ажиллана.

1.5.Хороо хуульд заасан бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ холбогдох төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, бусад байгууллагатай хамтран ажиллана.

Хоёр.Хорооны дарга, гишүүний эрх, үүрэг

2.1.Хорооны өдөр тутмын үйл ажиллагааг Хорооны дарга удирдан зохион байгуулах бөгөөд дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

2.1.1.хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт, үйлчилгээний зохицуулалт, үнэ тарифын талаар Засгийн газар, холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагыг мэдээллээр хангах;

2.1.2.Хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг тогтоох, хуралдааныг товлох, даргалах;

2.1.3.Хорооны гадаад, дотоод харилцаанд итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх;

2.1.4.Хорооны ажлын албаны дарга, бусад ажилтны ажил үүргийн хуваарийг тогтоох, тэдгээрийг томилж, чөлөөлөх, хариуцлага хүлээлгэх, цалин хөлсийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу тогтоох;

2.1.5.Хорооны ажлын албаны ажилтны мэргэшил, ур чадварыг дээшлүүлэх, давтан сургах ажлыг зохион байгуулах;

2.1.6.Хорооны шийдвэрийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж, биелэлтийг хангуулах арга хэмжээ авах;

2.1.7.Хорооноос бусад байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэнтэй байгуулах гэрээ, хэлэлцээрийг батлах;

2.1.8.Хорооны шийдвэрээр олгосон тусгай зөвшөөрөлд гарын үсэг зурж баталгаажуулах;

2.1.9.хууль тогтоомж болон энэ дүрэмд заасан бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх зорилгоор тушаал гаргаж биелэлтийг хангуулах;

2.1.10.Хорооны төсвийг зориулалтын дагуу захиран зарцуулах;

2.1.11.Хорооны шийдвэрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Хорооны ажлын албаны даргад үүрэг, даалгавар өгч гүйцэтгэлд нь хяналт тавих;

2.1.12.хууль тогтоомжид заасан бусад.

2.2.Хорооны гишүүн дараах эрх, үүрэгтэй байна:

2.2.1.Хорооны шийдвэрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Хорооны ажлын албаны даргад Хорооны даргаар уламжлуулан үүрэг, даалгавар өгч гүйцэтгэлд нь хяналт тавих;

2.2.2.Хорооны хуралдаанаар асуудал хэлэлцүүлэхээр санал оруулах;

2.2.3.Хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх асуудалтай холбогдуулан нэмэлт баримт бичиг, мэдээлэл гаргуулан авах;

2.2.4.Хорооны хуралд биечлэн оролцох бөгөөд хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас хуралд биечлэн оролцох боломжгүй бол саналаа бичгээр Хорооны нарийн бичгийн даргад урьдчилан өгөх;

2.2.5.Хорооны хурлаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан судалж, өөрийн саналыг бэлтгэж оролцох;

2.2.6.хууль тогтоомжид заасан бусад.

2.3.Хорооны даргын түр эзгүйд түүний үүргийг хамгийн олон жил ажилласан Хорооны гишүүн орлоно. Хэрэв гишүүдийн ажилласан жил адил бол насаар хамгийн ахмад гишүүн гүйцэтгэнэ.

2.4.Хорооны дарга, гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа нь Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуулийн 9.12-т заасны дагуу хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болсон тохиолдолд шинээр томилогдсон дарга, гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа нь өмнөх дарга, гишүүний үлдсэн хугацаатай адил байна.

Гурав.Хорооны бүрэн эрх

3.1.Хороо нь Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуулийн 10.1-д зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

3.1.1.Хорооны ажлын албаны орон тоо, нэгжийн чиг үүргийг батлах;

3.1.2.Хорооны даргын санал болгосноор Хорооны ажлын албаны даргыг Хорооны нарийн бичгийн даргаар томилох, чөлөөлөх, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих;

3.1.3.Хорооны төсвийн төсөл, төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэн дүгнэлт гаргах;

3.1.4.Хорооны дотоод үйл ажиллагаанд мөрдөх дүрэм, журам, зааврыг баталж, биелэлтэд нь хяналт тавих;

3.1.5.Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуульд заасан тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж, байгууллага, холбогдох бусад этгээдээс тайлан, мэдээ, мэдээлэл, тодорхойлолт гаргуулан авах;

3.1.6. тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хүний нөөцийн чадавхыг дээшлүүлэх, мэргэшүүлэх сургалт зохион байгуулах;

3.1.7. цэвэр, бохир усны үйлчилгээ холбогдох стандартын шаардлага хангаж байгаа эсэхэд мэргэжлийн дүгнэлт гаргах;

3.1.8. салбарын үйл ажиллагаатай холбоотой судалгааны ажлыг зохион байгуулах.

3.2. Хороо нь тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үзүүлэх үйлчилгээний тарифыг хянан батлахдаа Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуулийн 10.2-т заасан зарчмыг баримтална.

Дөрөв. Хорооны ажлын алба

4.1. Хорооны өдөр тутмын үйл ажиллагааг түүний ажлын алба хариуцан гүйцэтгэнэ.

4.2. Хорооны ажлын алба нь зохион байгуулалтын нэгжтэй байж болно.

4.3. Ажлын алба дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

4.3.1. Хорооны өдөр тутмын үйл ажиллагааг зохион байгуулах;

4.3.2. Хорооны дарга, гишүүнийг шаардлагатай мэдээлэл, судалгаагаар хангах;

4.3.3. тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үйл ажиллагаа болон тусгай зөвшөөрлийн нөхцөл, шаардлагын биелэлтэд хяналт тавьж, санал, дүгнэлт гаргах;

4.3.4. хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт, үйлчилгээний үнэ тарифын талаар бодлого, чиглэлийг боловсруулах, хэрэгжүүлэх;

4.3.5. тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн санхүү, эдийн засгийн байдал, үйл ажиллагааны зардалд дүн шинжилгээ хийх;

4.3.6. Хорооны бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар холбогдох дүрэм, журам, зааврын төсөл боловсруулах;

4.3.7. Хорооны ажлын албаны хүний нөөцийг бэлтгэх, мэргэшүүлэх, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх;

4.3.8.Хорооны шийдвэрийн талаар хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, олон нийтэд мэдээлэх;

4.3.9.хууль тогтоомжид заасан бусад.

Тав.Хорооны зохион байгуулалт

5.1.Хорооны үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь Хорооны хуралдаан байна.

5.2.Хорооны хуралдааныг гишүүдийн дийлэнх олонх оролцсоноор хүчинтэйд тооцох бөгөөд саналыг илээр гаргаж, асуудлыг олонхын саналаар шийдвэрлэнэ. Хэрэв Хорооны гишүүн хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар хуралдаанд оролцох боломжгүй бол хуралдаанд хэлэлцэх асуудлаарх тодорхой саналаа бичгээр гарган Хорооны нарийн бичгийн даргад урьдчилан ирүүлж, Хорооны дарга зөвшөөрснөөр түүнийг хуралдаанд оролцсонд тооцно.

5.3.Хорооны нарийн бичгийн дарга нь саналын эрхгүй байна.

5.4.Хорооны хуралдааны шийдвэр тогтоол хэлбэртэй байна. Хуралдааны тэмдэглэлийг Хорооны нарийн бичгийн дарга хөтөлнө.

5.5.Хорооны тогтоолд Хорооны дарга, гишүүд, хуралдааны тэмдэглэлд Хорооны дарга, Хорооны нарийн бичгийн дарга гарын үсэг зурж баталгаажуулна.

5.6.Хорооны хуралдааныг сард 1-ээс доошгүй удаа хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд ээлжит бус хуралдааныг хуралдуулж болно.

5.7.Хорооноос гарсан хууль ёсны шийдвэрийг холбогдох иргэн, албан тушаалтан, байгууллага, хуулийн этгээд дагаж мөрдөнө.

----oOo----

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2023 оны 03 дугаар
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 99

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32.8-д заасныг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1.“Гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөр төлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, төлбөрийн зөрүүг буцаан олгох, тэдгээрийн бүртгэлийг хөтлөх журам”-ыг хавсралт ёсоор баталсугай.

2.Энэ журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Т.Аюурсайханд үүрэг болгосугай.

3.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Журам шинэчлэн батлах тухай” Засгийн газрын 2015 оны 2 дугаар сарын 2-ны өдрийн 41 дүгээр тогтоол, “Журамд нэмэлт оруулах тухай” Засгийн газрын 2022 оны 2 дугаар сарын 23-ны өдрийн 80 дугаар тогтоолыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

**ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН САЙД**

Т.АЮУРСАЙХАН

Засгийн газрын 2023 оны 03 дугаар
сарын 15-ны өдрийн 99 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**ГАДААД АЖИЛТНЫ АЖЛЫН БАЙРНЫ ТӨЛБӨР ТӨЛӨХ, ХӨНГӨЛӨХ,
ЧӨЛӨӨЛӨХ, ТӨЛБӨРИЙН ЗӨРҮҮГ БУЦААН ОЛГОХ,
ТЭДГЭЭРИЙН БҮРТГЭЛИЙГ ХӨТЛӨХ ЖУРАМ**

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

1.1.Гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөр төлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, төлбөрийн зөрүүг буцаан олгох, тэдгээрийн бүртгэлийг хөтлөх, тайлагнахад энэ журмыг баримтална.

1.2.Гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөр (цаашид “ажлын байрны төлбөр” гэх) төлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, төлбөрийн зөрүүг буцаан олгох, тэдгээрийн бүртгэлийг хөтлөх үйл ажиллагаанд Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад холбогдох хууль тогтоомж, энэ журмыг мөрдлөг болгоно.

Хоёр.Ажлын байрны төлбөр төлөх

2.1.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа ажил олгогч ажлын байрны төлбөрийг эрх бүхий этгээдийн шийдвэрээр хөнгөлсөн, чөлөөлснөөс бусад тохиолдолд хөдөлмөр эрхлэх гадаад ажилтны тоо, хугацаагаар тооцож хуульд заасан хэмжээгээр Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд урьдчилан төлнө.

2.2.Ажлын байрны төлбөрийг Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд төвлөрүүлэх үйл ажиллагааг хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хариуцна.

**Гурав.Ажлын байрны төлбөрөөс
хөнгөлөх, чөлөөлөх**

3.1.Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32.3-т заасны дагуу мөн хуулийн 21.2.1, 21.2.3, 21.3.1, 22.5-д заасан гадаад ажилтан, боловсрол, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, соёл, спортын байгууллагад гэрээгээр ажиллах эмч, эрдэм шинжилгээний ажилтан, мэргэжлийн багш, дасгалжуулагч авч ажиллуулах ажил олгогч болон Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн 15.2-т заасан ажлын байрны төлбөрөөс

чөлөөлөгдөх нөхцөлийг хангасан этгээдийг ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлөх бөгөөд ажил олгогч ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлүүлэх тухай албан хүсэлтээ дараах баримт бичиг, материалын хамт хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлж, шийдвэрлүүлнэ:

3.1.1. Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 21.2.1-д заасан гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн ерөнхий захирал, гүйцэтгэх захирал, гадаадын хөрөнгө оруулагч, гадаадын хөрөнгө оруулагчийн төлөөлөгчийн ажлын байрны төлбөрийг чөлөөлүүлэх бол хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл мөн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын тодорхойлолт, мэдээлэл;

3.1.2. мөн хуулийн 21.2.3, 21.3.1-д заасан олон улсын болон гадаад улсын төрийн бус байгууллагын салбар, төлөөлөгчийн газрын удирдах ажилтан, ажилтан, сайн дурын ажилтны ажлын байрны төлбөрийг чөлөөлүүлэх бол гадаадын иргэний асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын тодорхойлолт, мэдээлэл;

3.1.3. мөн хуулийн 32.3-т заасан боловсрол, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, соёл, спортын байгууллагад гэрээгээр ажиллах эмч, эрдэм шинжилгээний ажилтан, мэргэжлийн багш, дасгалжуулагчийн ажлын байрны төлбөрийг чөлөөлүүлэх бол тухайн салбарын төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл төрийн захиргааны байгууллагын тодорхойлолт, хөдөлмөрийн гэрээ, гадаад ажилтны мэргэжлийн баримт бичиг;

3.1.4. мөн хуулийн 22.5-д заасан гамшгийн эрсдэл, түүний хор уршгийг арилгахаар ажиллаж байгаа ажилтны ажлын байрны төлбөрийг чөлөөлүүлэх бол онцгой байдлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын тодорхойлолт, мэдээлэл;

3.1.5. Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн 15.2-т заасны дагуу ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлүүлэх бол чөлөөт бүсийн захирагчийн ажлын албаны тодорхойлолт, мэдээлэл.

3.2. Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32.4-т заасны дагуу Засгийн газрын шугамаар авсан гадаадын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн хүрээнд төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх болон стратегийн ач холбогдол бүхий дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн бүтээн байгуулалтад гадаад ажилтан ажиллуулах тохиолдолд, мөн хуулийн 32.5-д заасны дагуу аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газраас бусад төрийн өмчит хуулийн этгээд гадаад ажилтан ажиллуулах тохиолдолд Засгийн газрын

шийдвэрээр ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлж, чөлөөлж болох бөгөөд ажил олгогч ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлүүлэх, чөлөөлүүлэх тухай албан хүсэлтээ дараах баримт бичиг, материалын хамт хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад жил бүрийн 11 дүгээр сарын 20-ны өдрийн дотор хүргүүлнэ:

3.2.1.Засгийн газрын шугамаар авсан гадаадын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн хүрээнд төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд гадаад ажилтан ажиллуулах тохиолдолд холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагын ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, эсхүл чөлөөлөхийг дэмжсэн албан бичиг, түүний үндэслэл, тайлбар, хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн гэрээний, эсхүл холбогдох баримт бичгийн хувь, энэ хүрээнд хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн танилцуулга, гадаад болон монгол ажилтныг ажиллуулах ажлын байрны мэдээлэл болон холбогдох бусад мэдээлэл;

3.2.2.стратегийн ач холбогдол бүхий дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн бүтээн байгуулалтад гадаад ажилтан ажиллуулах тохиолдолд холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагын стратегийн ач холбогдолтой дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн бүтээн байгуулалт болохыг тодорхойлж, ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, эсхүл чөлөөлөхийг дэмжсэн албан бичиг, түүний үндэслэл, тайлбар, энэ хүрээнд хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтын төсөл, хөтөлбөрийн танилцуулга, гадаад болон монгол ажилтныг ажиллуулах ажлын байрны мэдээлэл болон холбогдох бусад мэдээлэл;

3.2.3.аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газраас бусад төрийн өмчит хуулийн этгээд гадаад ажилтан ажиллуулах тохиолдолд аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газраас бусад төрийн өмчит хуулийн этгээд мөн болохыг нотлох баримт бичиг, холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагын ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, эсхүл чөлөөлөхийг дэмжсэн албан бичиг, түүний үндэслэл, тайлбар, гадаад болон монгол ажилтныг ажиллуулах ажлын байрны мэдээлэл болон холбогдох бусад мэдээлэл.

3.3.Хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ журмын 3.2-т заасны дагуу гаргасан хүсэлтүүдийг нэгтгэж, холбогдох шийдвэрийн төслийг бэлтгэн жил бүрийн 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор зохих журмын дагуу Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, шийдвэрлүүлнэ.

3.4.Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32.6-д заасны дагуу Монгол Улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт туссан тохиолдолд ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн

нэгж, байгууллагын гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг уг бодлогын баримт бичгээр тогтоосон хэмжээгээр хөнгөлж болох бөгөөд ажил олгогч ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлүүлэх тухай албан хүсэлтээ тухайн салбарт үйл ажиллагаа эрхэлдгийг тодорхойлсон холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагын тодорхойлолт болон ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөхийг дэмжсэн албан бичиг, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны танилцуулга, гадаад болон монгол ажилтныг ажиллуулах ажлын байрны мэдээлэл, холбогдох бусад мэдээллийн хамт хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлж, шийдвэрлүүлнэ.

3.5.Хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага энэ журмын 3.1, 3.4-т заасан ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, чөлөөлөх асуудлыг тухай бүр судалж, шийдвэрлэнэ.

3.6.Засгийн газар энэ журмын 3.2-т заасан ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, чөлөөлөх асуудлыг хугацаа харгалзахгүйгээр шийдвэрлэж болох бөгөөд ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх хувь хэмжээг тухай бүр шийдвэрлэнэ.

3.7.Энэ журмаар зохицуулсан ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, чөлөөлөх шийдвэр нь тухайн төсвийн жилд хүчинтэй байна.

Дөрөв.Ажлын байрны төлбөрийн зөрүүг буцаан олгох

4.1.Ажил олгогчийн гадаад ажилтнаар хөдөлмөр эрхлүүлэх зөвшөөрлийг Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 26.1-д заасны дагуу цуцалснаас бусад тохиолдолд ажлын байрны төлбөрийн зөрүү (цаашид “төлбөрийн зөрүү” гэх)-г буцаан олгоно.

4.2.Ажил олгогч төлбөрийн зөрүү буцаан авах хүсэлтээ энэ журмын 4.1-д заасан тохиолдлыг нотлох баримт бичгийн хамт төлбөрийн зөрүү үүсэх нөхцөл байдал бий болсноос хойш хуанлийн 90 хоногийн дотор хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хандан гаргана. Хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хугацаа хэтэрсэн хүсэлтийг хүлээн авахгүй. Хүндэтгэн үзэх шалтгааныг тодорхойлохдоо Улсын дээд шүүхээс гаргасан зөвлөмж болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан нөхцөл байдлыг ойлгоно.

4.3.Хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага төлбөрийн зөрүү буцаан авах хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш хуанлийн 30 хоногийн дотор энэ журмын 4.1-д заасан тохиолдлыг нотлох баримт бичиг болон гадаадын иргэний асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын тодорхойлолтыг үндэслэн тооцож, тухайн төсвийн жилд багтаан төлбөрийн зөрүүг буцаан олгоно.

Тав.Ажлын байрны төлбөрийн бүртгэлийг хөтлөх, тайлагнах

5.1.Хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага ажлын байрны төлбөр төлсөн, хөнгөлсөн, чөлөөлсөн, төлбөрийн зөрүүг буцаан олгосон тухай бүртгэлийг Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний мэдээллийн сангаар дамжуулан дараах байдлаар тухай бүр хөтөлж, холбогдох мэдээллийг өөрийн цахим хуудсанд байршуулна:

5.1.1.ажлын байрны төлбөр төлсөн бүртгэлийн тухайд төлбөр төлсөн баримт, мэдээлэлд үндэслэн ажил олгогчийн мэдээлэл, хөдөлмөр эрхлэх гадаад ажилтны тоо, мэдээлэл, Монгол Улсад хөдөлмөр эрхэлсэн болон эрхлэх хугацаа, төлсөн төлбөрийн хэмжээ;

5.1.2.ажлын байрны төлбөрийг хөнгөлсөн, чөлөөлсөн бүртгэлийн тухайд энэ журмын 5.1.1-д зааснаас гадна хуульд ажлын байрны төлбөрийг хөнгөлөх, чөлөөлөхөөр заасан үндэслэл, энэ талаар гарсан эрх бүхий этгээдийн шийдвэр, түүнийг нотлох баримт;

5.1.3.ажлын байрны төлбөрийн зөрүүг буцаан олгосон бүртгэлийн тухайд ажил олгогч, ажилтны мэдээлэл, холбогдох шийдвэр.

5.2.Хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага ажлын байрны төлбөрийн талаарх улирлын тайланг дараа улирлын эхний сарын 08-ны өдрийн дотор хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад, жилийн эцсийн тайланг дараа оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдрийн дотор хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад, 01 дүгээр сарын 15-ны өдрийн дотор бусад төрийн захиргааны төв байгууллагад тус тус хүргүүлнэ.

5.3.Энэ журмын 5.2-т заасан тайланд ажлын байрны төлбөр төлсөн нийт дүн, хөнгөлсөн, чөлөөлсөн, төлбөрийн зөрүүг буцаан олгосон дүн, ажил олгогч, гадаад ажилтны тоо, тухайн жилийн төлөвлөгөөт орлогын гүйцэтгэлийн явц, тэдгээрт дүн шинжилгээ хийсэн тайлан, мэдээллийг тусгана.

----o0o----

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2023 оны 09 дүгээр
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 05

Улаанбаатар
хот

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль, Авлигын эсрэг хуулийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхим 14.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн Г.Баясгалан даргалж, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн Ш.Солонго, Г.Туулхүү /илтгэгч/, Ж.Эрдэнэбулган, Д.Гангабаатар нарын бүрэлдэхүүнтэй, хуралдааны нарийн бичгийн даргаар Б.Баяржаргалыг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд мэдээлэл гаргагч, иргэн Ж.Батмөнх оролцов. Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Ганболд хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар хуралдаанд оролцоогүй бөгөөд биечлэн оролцох хүсэлт ирүүлээгүй болно.

Энэхүү хуралдаанаар Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1, 29.1.2 дахь заалт болон Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1, Авлигын эсрэг хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1, 21.2 дахь хэсгийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2, Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 3, 5, 6, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2, Тавин зургадугаар зүйлийн 2, Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2, 3, Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэлцэв.

Нэг. Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 3 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Ж.Батмөнх Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж дараах агуулга бүхий мэдээлэл болон нэмэлт шаардлагыг ирүүлжээ. Үүнд:

“Монгол Улсын төрийн байгуулал нь Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар, Шүүх гэсэн төрийн эрх мэдлийн институцид хуваагддаг. Төрийн эрх мэдэл хуваарилах энэхүү зарчмын зорилго нь төрийн эрх мэдлийг засаглалын салаанд хуваарилж, тэдгээр нь бие биедээ харилцан хяналт тавих, тэнцвэрт байдлыг хангахад оршино.

Нөгөөтээгүүр Үндсэн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхийг хязгаарлаж, халдаж болохгүй. Гэтэл Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг батлахдаа Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх болон шүүх эрх мэдлийн бие даасан, хараат бус байдалд халдсан.

Тодруулбал, уг хуулийн 29 дүгээр зүйлийн холбогдох заалтад Монгол Улсын Их Хурлаас Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн, Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүнийг томилох, Улсын дээд шүүхийн шүүгчтэй танилцахдаа нэр дэвшигчийн сонгол хийхээр заасан байгаа нь төрийн эрх мэдлийн хяналт харилцан тэнцвэрээ алдах, нэг талын бүрэн эрхэд халдаж, нөлөөлөхөөр байна.

1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгчид дотроосоо сонгосон болон нээлттэй нэр дэвшсэн гишүүдийг Монгол Улсын Их Хурал томилохоор заасан. Гэтэл нэр дэвшигчийн сонгол хийж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зорилгод үл нийцсэн, нөлөөлөхүйц оролдлого юм.

Мөн Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгчид дотроосоо сонгосон болон нээлттэй нэр дэвшсэн гишүүдийг томилохдоо нээлттэй сонгол хийж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасан хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу шүүгчийг албан тушаалаас нь түдгэлзүүлэх, огцруулах болон сахилгын шийтгэл ногдуулах Шүүхийн сахилгын хорооны бүрэн эрхэд халдсан, нөлөөлж болохуйц үйлдэл юм.

Иймд Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад "... Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүн, Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүн, ..." гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 3, 5, 6, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийг зөрчсөн байна.

2.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний гурвыг Улсын Их Хурал, гурвыг Ерөнхийлөгч, гурвыг Улсын дээд шүүх санал болгосноор Улсын Их Хурал томилно. Гэтэл Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Улсын дээд шүүхийн санал болгож байгаа хүмүүст нэр дэвшигчийн сонгол хийж байгаа нь Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч болон Улсын дээд шүүхийн нэр дэвшүүлэх бүрэн эрхэд шууд халдсан үйлдэл юм. Учир нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдаж, аливаа байгууллага,

албан тушаалтнаас хараат бус байхаар зохицуулсан. Тиймээс нэр дэвшигчийн сонсгол хийх нэрийдлээр Үндсэн хуулийн цэцийн хараат бус байдалд нөлөөлөх боломж байсаар байна.

Угтаа бол Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Улсын дээд шүүх нь тодорхой шалгуур, үндэслэлээр сонгон авч санал болгож байгаа тул Монгол Улсын Их Хурал томилох эсэхийг шийдвэрлэх ёстой.

Мөн хуулийн дээрх зохицуулалттай холбогдуулан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "... нэр дэвшигчийн сонсгол хийж ..." гэж оруулсан нэмэлтийг болон Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсэгт "... энэ хуульд заасан журмын дагуу нэр дэвшигчийн сонсгол зохион байгуулна. ... нэр дэвшигчийн сонсголын тайлан гарснаас хойш ... тухайн тайлан, эрх бүхий этгээдийн ... Санал, дүгнэлтэд сонсголын тайлангийн агуулгыг өөрчлөхгүйгээр тусгана." гэсэн өөрчлөлт оруулсан байгаа нь дээрх байдлаар Үндсэн хуулиар тогтоосон эрх бүхий этгээдийн бүрэн эрхийг зөрчсөн байна.

3.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Улсын дээд шүүхийн шүүгчдийг Монгол Улсын Их Хуралд танилцуулах болохоос биш нэр дэвшигчийн сонсгол хийх талаар заагаагүй. Гэтэл Монгол Улсын Их Хурал бас л нэр дэвшигчийн сонсгол хийх нэрийдлээр танилцуулсан хүмүүсийг буцаах оролдлого хийх боломжтой болоод байна.

Дээрхээс дүгнэвэл Монгол Улсын Их Хурал нь шүүх эрх мэдлийн байгууллага, түүний гишүүдийг санал болгосон байгууллагын бүрэн эрхэд халдаж, сонсгол хийх зохицуулалтыг "зөвшөөрөл" гэсэн агуулгаар харж, өөрөөсөө хараат байлгах, дангаар ноёрхох гэсэн зорилго бүхий хууль баталсан гэж үзэж байна. Ингэснээр шүүх эрх мэдэл нь хууль тогтоох эрх мэдлийн хууль бус ажиллагааг хянах бус хянуулах эрсдэл үүссэн байна.

Үүнээс үзэхэд, Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад "Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, ...", 29.1.2 дахь заалтад "... эсхүл Улсын Их Хурал танилцах, зөвшилцөх, томилохоор хуульд заасан албан тушаалтны хувьд танилцах, зөвшилцөх, томилгооны сонсгол явуулахаар Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол." гэж заасан нь, түүнчлэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "... нэр дэвшигчийн сонсгол хийж ...", Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсгийн "... энэ хуульд заасан журмын дагуу нэр дэвшигчийн сонсгол

зохион байгуулна. ... нэр дэвшигчийн сонсголын тайлан гарснаас хойш ... тухайн тайлан, ... Санал, дүгнэлтэд сонсголын тайлангийн агуулгыг өөрчлөхгүйгээр тусгана.” гэж тус тус хуульчилсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 3, 5, 6, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2, Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2, 3, Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг зөрчжээ.

4.Мөн Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад “... Авлигатай тэмцэх газрын дарга, дэд дарга, ...” гэж зааж үүнтэй уялдуулан Авлигын эсрэг хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсэгт “... томилгооны сонсгол хийж ...”, мөн зүйлийн 21.2 дахь хэсэгт “... томилгооны сонсгол хийж ...” гэж хуульчилжээ. Ийнхүү нэр дэвшигчийн сонсгол явуулахаар зохицуулсан нь Авлигатай тэмцэх газрын нэгдмэл удирдлагыг саармагжуулах, бие даасан, хараат бус байх зарчимд нь гаднын хэн нэгэн иргэн болон албан тушаалтны зүгээс нөлөөлөх боломжийг олгох, улмаар үүрэг чиглэл өгөх, амлалт авхуулах зэргээр томилогдсон нөхцөлд цаашид хуулийн дагуу хэвийн үйл ажиллагаагаа ханган ажиллахад сөрөг нөлөө үзүүлэх оролдлого хийх боломжтой байх тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.” гэснийг зөрчсөн байна. Иймд дээрх шаардлагад дурдсан зохицуулалтуудыг түдгэлзүүлж өгнө үү.” гэжээ.

Хоёр. Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Ганболд Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

“1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний томилгооны сонсголын тухайд, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.”, Хорин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална.” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсэгт “Улсын Их Хурлын үндсэн зорилт ард түмний төлөөллийн дээд байгууллагын хувьд ард түмний засаглах эрхийг хангахад оршино.” гэж заасан. Мөн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 8 дахь заалтад “хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах;” гэж заасны дагуу Улсын Их Хурлын хянан шалгах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх тогтолцоо, зорилго, зарчим, арга хэлбэрийг хуульчилж Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг баталсан.

Уг хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг биелүүлэх үйл ажиллагаанд тавих Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулах бөгөөд энэ хуулийн 29 дүгээр зүйлээр эрх бүхий этгээдээс хуульд заасны дагуу санал болгосон нэр дэвшигчтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлаас “Нэр дэвшигчийн сонсгол” явуулах харилцааг зохицуулдаг. Эдгээр нэр дэвшигчдэд Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн болон хуульд заасан бусад этгээд хамаардаг бөгөөд сонсголыг зохион байгуулахдаа Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан тохиолдолд нэр дэвшигчийн сонсгол явуулахаар хуульд тусгайлан заасан, эсхүл Улсын Их Хурал танилцах, зөвшилцөх, томилохоор хуульд заасан албан тушаалтны хувьд танилцах, зөвшилцөх, томилгооны сонсгол явуулахаар тогтоож өгсөн. Өөрөөр хэлбэл, Улсын Их Хурал Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнийг томилохдоо хуульд заасны дагуу томилгооны сонсголыг явуулахаар хуульчилсан.

Улсын Их Хурал хяналт шалгалтын бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх хүрээнд дээрх томилгооны сонсголыг зохион байгуулахын гол ач холбогдлыг хууль тогтоогч үзэхдээ нэр дэвшигч этгээд тухайн албан тушаалд тавигдах боловсрол, мэргэжил, мэргэшил, туршлага, мэдлэг, ур чадвар, ёс зүй, хуулиар тусгайлан заасан шаардлагыг хангаж буй эсэхийг олон нийтийн өмнө нээлттэй хэлэлцэж, хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлэг, бусад баримт мэдээлэлтэй бүрэн дүүрэн танилцаж, сонсголын үеэр нэр дэвшигчээс асуулт асууж, хариулт авч хэлэлцсэнээр шийдвэр гаргахад бодитой үр дүнтэй гэж үзсэн.

Нөгөө талаар нэгэнт хуулиар нээлттэй сонсгол явуулах зарчмаар томилгоо хийх нөхцөл бүрдсэн тохиолдолд нэр дэвшигчийн шаардлага хангаагүй, урьд өмнө эрхэлж байсан ажил мэргэжил, мэргэшлээрээ салбар, байгууллага, олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөөгүй, ёс зүйн доголдолтой этгээд нэрээ дэвшүүлэх эрсдэл байхгүй болно.

Парламентын нээлттэй сонсгол бол Улсын Их Хурал хяналт шалгалтын чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд онцгой ач холбогдолтой, олон нийтийн оролцоотой механизм бөгөөд мэдээлэл цуглуулах, дүн шинжилгээ хийх, шийдвэр гаргахдаа ашиглахаас гадна нэр дэвшигчийн талаарх олон нийтийн санаа бодол, тухайн нэр дэвшигчийг дэмжиж байгаа эсэхийг харахад гол хэрэглүүр болгодог.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуульд томилгооны сонсгол зохион байгуулахаар хуульчилснаар парламент Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнийг томилох бүрэн эрхээ хэвээр хадгалахын зэрэгцээ нээлттэй сонсголоор дамжуулан ард түмний засаглах эрхийг хэрэгжүүлж, ардчиллын легитим шинжийг хангах давуу нөхцөл байдал бий болсон.

2. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүний нэр дэвшигчийн сонсголын тухайд, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 5, 6 дахь хэсэгт зааснаар Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнд тавих шаардлага, хэрхэн томилох журмыг хуулиар тогтоохоор заасан. Тодруулбал, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг шүүхээс бусад институцийн тэнцвэртэй оролцоог хангаж нээлттэй нэр дэвшүүлэн сонгон шалгаруулж, томилох талаар үндэслэл бүхий бодлогын хувилбаруудаас сонголт хийж хуульчлах нь Монгол Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийн асуудал юм.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнд нэр дэвшүүлэх ажиллагаа нээлттэй, ил тод байж, олон нийтийн төлөөллийн байгууллагын оролцоог хангаснаар сонгон шалгаруулалт болон томилгоонд аливаа зүй бус нөлөөллийг хаана гэж хууль тогтоогч үзсэн бөгөөд энэ агуулгын хүрээнд эрх бүхий этгээдээс хуульд заасны дагуу санал болгосон нэр дэвшигчтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан тохиолдолд тухайн нэр дэвшигчийн талаар танилцах, зөвшилцөх, томилгооны сонгол явуулахаар Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуульд тусгасан.

Өөрөөр хэлбэл, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнд нэр дэвшсэн иргэнийг Монгол Улсын Их Хурал шууд томилохгүй буюу Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д заасан Ажлын хэсэг хамгийн сайн шаардлага хангасан хүнийг олон нийтэд нээлттэй, ил тодоор сонгон шалгаруулж, Улсын Их Хуралд санал болгон нээлттэй сонгон шалгаруулалт зохион байгуулж, мөн цаашлаад Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан тохиолдолд Улсын Их Хурлын танилцах болон зөвшилцөх нэр дэвшигчийн сонсгол явуулах юм. Ингэснээр Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалд нийцнэ гэж хууль тогтоогч үзсэн.

Нөгөөтээгүүр, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүдийг Улсын Их Хурал томилох нь асуудлыг үзэмжээрээ шийднэ гэсэн үг биш бөгөөд Улсын Их Хурлын дур зоргыг хязгаарласан зохицуулалтыг олон улсын сайн туршлагад үндэслэн Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд хуульчилсан. Тодруулбал, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийг бүрдүүлэх болон хуульчдаас шүүгчийг шилж олох, сонгон шалгаруулж шүүгчээр томилуулах санал гаргах процессыг бүхэлд нь харвал аль нэг институци зүй бусаар илүү эрхтэй оролцох эрсдэлийг бууруулж, институцуудыг тэнцвэртэй оролцох нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Иймд Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтын “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн,

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүн, Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүн ...”, мөн зүйлийн 29.1.2 дахь заалтын “... эсхүл Улсын Их Хурал ... танилцах, зөвшилцөх, ... сонгол явуулахаар Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол.” гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 3, 5, 6, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2, Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2, 3, Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчөөгүй гэж үзэж байна.

3.Мэдээллийн нэмэлт шаардлагын тухайд, хууль тогтоогч энэхүү нээлттэй сонсголыг зохион байгуулахдаа баримтлах дэгийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулиас гадна Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсгийн зохицуулалтаар тодорхойлсон.

Мөн үүнтэй холбогдуулан холбогдох хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Ийнхүү нэр дэвшигчийн сонгол зохион байгуулахаар хуульчилснаар парламент хуульд заасан нэр дэвшигчдийг томилох бүрэн эрхээ хэвээр хадгалахын зэрэгцээ нээлттэй сонголоор дамжуулан ард түмний засаглах эрхийг хэрэгжүүлж, ардчиллын легитим шинжийг хангах давуу нөхцөл байдал бий болсон гэж үзэж байна.

4.Монгол Улсын Их Хурал 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр Авлигын эсрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, тус байгууллагын даргыг Монгол Улсын Ерөнхий сайдын санал болгосноор, дэд даргыг Авлигатай тэмцэх газрын даргын санал болгосноор томилгооны сонголд оролцуулж, томилдог шинэ жишгийг тогтоосон. Ийнхүү Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооноос 2021 оны 7 дугаар сарын 07-ны өдөр Авлигатай тэмцэх газрын дэд даргыг томилохдоо нэр дэвшигчийн томилгооны сонгол зохион байгуулж энэхүү нээлттэй сонгол нь иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах, нээлттэй ил тод сонгол байхын чухал ач холбогдлыг нотолсон билээ.

Улсын Их Хурлаас томилогддог албан тушаалтнуудыг томилохдоо сонгол хийхгүйгээр томилдог байсан өмнөх практикт тухайн нэр дэвшигчийг нэр дэвшүүлсэн бол заавал томилогддог байсан буруу жишгийг халсан. Өөрөөр хэлбэл, тухайн нэр дэвшигч нь хуульд заасан болзол, шалгуурыг хангаж байгаа эсэх, мэргэжил, мэргэшил, туршлага, ур чадвар, эрхэлж байсан ажил, албан тушаал, гэмт хэрэгт холбогдож байсан эсэх зэрэг мэдээлэлтэй огт танилцахгүйгээр томилогддог байсныг халсан явдал юм.

Иймд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсгийн “... энэ хуульд заасан журмын дагуу нэр дэвшигчийн сонгол зохион байгуулна.”, хоёр

дахь өгүүлбэрийн “ ... нэр дэвшигчийн сонсголын тайлан гарснаас хойш ... тухайн тайлан, эрх бүхий этгээдийн ...” гэсэн нь, төгсгөлийн “Санал, дүгнэлтэд сонсголын тайлангийн агуулгыг өөрчлөхгүйгээр тусгана.” гэсэн нь, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1 дэх хэсгийн 29.1.1, 29.1.2 дахь заалтын “... Авлигатай тэмцэх газрын дарга, дэд дарга, ...” гэсэн нь, мөн Авлигын эсрэг хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсгийн “ ... томилгооны сонсгол хийж ...” гэсэн нь тус тус Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй гэж үзэж энэхүү тайлбарыг хүргүүлж байна.” гэжээ.

Гурав. Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааны явцад мэдээлэл гаргагч, иргэн Ж.Батмөнх Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.2 дахь заалтын “танилцах, зөвшилцөх” гэж тус тус заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Улсын ерөнхий прокурор, түүний орлогч нарыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Ерөнхийлөгч зургаан жилийн хугацаагаар томилно.” гэж заасныг мөн зөрчсөн байна гэж мэдээллийн шаардлагаа нэмэгдүүлж, холбогдох тайлбарыг хийсэн болно.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүдийн тавыг шүүгчид дотроосоо сонгож, бусад таван гишүүнийг нээлттэйгээр нэр дэвшүүлж томилно. ... Зөвлөлийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журам, бүрэлдэхүүнд тавих шаардлага, томилох журмыг хуулиар тогтооно.”, мөн зүйлийн 6 дахь хэсэгт “Хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу шүүгчийг албан тушаалаас нь түдгэлзүүлэх, огцруулах болон сахилгын бусад шийтгэл ногдуулах чиг үүрэг бүхий Шүүхийн сахилгын хороо ажиллах бөгөөд түүний бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журам, бүрэлдэхүүнд тавих шаардлага, томилох журмыг хуулиар тогтооно.” гэж заасан.

Энэхүү зохицуулалтын дагуу Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 77 дугаар зүйлийн 77.1-77.11 дэх хэсэгт Улсын Их Хурал Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнийг тодорхой журмаар нээлттэйгээр нэр дэвшүүлж, томилгооны сонсгол явуулахаар заасан байх бөгөөд мөн хуулийн 95 дугаар зүйлийн 95.4 дэх хэсэгт “Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнд хяналтын шатны шүүхээс нэг, давж заалдах шатны шүүхээс хоёр, анхан шатны шүүхээс нэг шүүгчийг Нийт шүүгчийн чуулганаас нууц санал хураалтаар сонгож, Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнд орох бусад таван гишүүнийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр Улсын Их Хурал томилно. ...” гэж тусгайлан зааж, Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг тус хуулийн 77 дугаар зүйлийн холбогдох заалтад зааснаар нээлттэй нэр дэвшүүлж томилгооны сонсгол явуулан томилохоор хуульчилжээ.

Ийнхүү Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн холбогдох зохицуулалтаар Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнд нэр дэвшигчийн томилгооны сонгол хийхээр хуульчилсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн дээр дурдсан зохицуулалтын дагуу нэр дэвшүүлж томилох ажиллагаа нь нээлттэй байх үзэл баримтлалд нийцсэн байх бөгөөд Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн зохицуулалттай уялдаатай байх тул Үндсэн хуулийн зөрчлийн шинжийг агуулаагүй байна.

2.Авлигын эсрэг хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1 дэх хэсэгт Авлигатай тэмцэх газрыг авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх зорилгоор гүйцэтгэх ажил, хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах, энэ хуульд заасан этгээдийн хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий хараат бус, бие даасан, төрийн тусгай байгууллага гэж тодорхойлжээ. Мөн тухайн байгууллагын бүтэц, орон тоог батлах; түүнчлэн өөрчлөн байгуулах, татан буулгах асуудлыг Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн зөвлөмжийг үндэслэн шийдвэрлэх; Авлигатай тэмцэх газрын дарга, дэд даргыг холбогдох журмын дагуу томилох, чөлөөлөх, огцруулах бүрэн эрхийг Улсын Их Хурал хэрэгжүүлэхээр уг хуулийн 15, 17, 21, 22 дугаар зүйлд тус тус хуульчилсан байна.

Үүнээс үзэхэд төрийн тусгай чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч тухайн байгууллагын холбогдох албан тушаалтанд тавигдах шалгуур, болзлыг нарийвчлан тодорхойлж, нэр дэвшүүлэн томилох журмыг хуульчлан тогтоох нь хууль тогтоогчийн бүрэн эрхэд хамаарч байна. Иймд Авлигын эсрэг хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1, 21.2 дахь хэсэгт "... томилгооны сонгол хийж ..." гэж тус тус заасан нь, түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад "... Авлигатай тэмцэх газрын дарга, дэд дарга, ..." гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зөрчлийн шинжийг агуулаагүй байна.

3.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүнээс хараат бус байна.", мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.", Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Үндсэн хуулийн цэц есөн гишүүнээс бүрдэнэ. Тэдгээрийн гурвыг Улсын Их Хурал, гурвыг Ерөнхийлөгч, гурвыг Улсын дээд шүүхийн санал болгосноор Улсын Их Хурал зургаан жилийн хугацаагаар томилно." гэж заасан.

Мөн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана.”, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Улсын дээд шүүхийн шүүгчдийг Улсын Их Хуралд танилцуулснаар ... Ерөнхийлөгч томилно. Ерөнхий шүүгчийг Улсын дээд шүүхийн санал болгосноор гишүүдийнх нь дотроос зургаан жилийн хугацаагаар Ерөнхийлөгч томилно.” гэж тус тус тогтоожээ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эдгээр зохицуулалт нь шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгч дээд байгууллагуудын бие даасан, хараат бус байдлын баталгааг бүрдүүлсэн байх бөгөөд Үндсэн хуулийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч болон шүүх эрх мэдлийн холбогдох албан тушаалд нэр дэвшүүлэх, томилох байгууллага, албан тушаалтныг Үндсэн хуулийн түвшинд тодорхойлон хуульчилсан гэж үзэхээр байна.

4.Ийнхүү Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнд нэр дэвшүүлэн санал болгох онцгой бүрэн эрхийг Үндсэн хуулиар тодорхойлж Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын дээд шүүх зэрэг эрх бүхий этгээдэд олгосон байхад ердийн хуулиар буюу Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнд томилуулахаар санал болгосон нэр дэвшигчтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлаас томилгооны сонсгол хийхээр зохицуулсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн дээр дурдсан заалтад заасан бүрэн эрхийг хөндөж, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн болон тухайн институтийн бие даасан, хараат бус байдлын баталгааг алдагдуулах үндэслэлтэй байна.

Тодруулбал, Үндсэн хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын дээд шүүх болон холбогдох эрх бүхий этгээд нь нэгэнт сонгон шалгаруулалт хийж нэр дэвшүүлэн санал болгож байхад дээрх зохицуулалтаар тухайн бүрэн эрхэд нь хөндлөнгөөс нөлөөлөх, шууд бусаар халдах боломжийг олгосон нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2, 3, Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг зөрчсөн байна.

5.Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг /мөн хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалт/ баталсантай уялдуулж Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг болон Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсэгт нэр дэвшигчийн сонсгол хийхтэй холбоотой нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан нь дээр дурдсан үндэслэлээр Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

6.Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.2 дахь заалтад танилцах, зөвшилцөх, томилохоор

хуульд заасан албан тушаалтны хувьд Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол Улсын Их Хурал нэр дэвшигчийн сонголт явуулахаар заасан нь агуулгын хувьд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Улсын дээд шүүхийн шүүгчдийг Улсын Их Хуралд танилцуулснаар ... Ерөнхийлөгч томилно. ...” гэсэн заалтад нийцэхгүй байна.

Тухайлбал, уг зохицуулалтын дагуу тодорхой тооны Улсын Их Хурлын гишүүний саналаар Улсын дээд шүүхийн шүүгчид нэр дэвшигчид холбогдуулан сонголт хийж болох эрх зүйн үр дагаврыг үүсгэж байгаа нь Улсын дээд шүүхийн шүүгчид нэр дэвшигчийг сонгон шалгаруулж танилцуулах эрх бүхий этгээд болон улмаар тэднийг томилох Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Үндсэн хуулиар тодорхойлсон бүрэн эрхийг хязгаарлаж хөндлөнгөөс шууд бусаар нөлөөлөх боломжийг бүрдүүлсэн гэж үзэхээр байна.

Мөн дээрх зохицуулалтад “зөвшилцөх” гэж тусгасан нь Улсын ерөнхий прокурор, түүний орлогч нарыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Ерөнхийлөгч томилох талаарх Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтад харшилж байна.

7. Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1 дэх хэсгийн заалтууд нь нийтлэг агуулгатай буюу анх болон дахин томилогдож байгаа аль ч нэр дэвшигчид хамаарах ерөнхий утгыг илэрхийлсэн зохицуулалт байна.

Энэ нь маргаан бүхий зохицуулалтын хүрээнд авч үзвэл эрх бүхий этгээд Үндсэн хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд холбогдох албан тушаалд өмнө томилогдсон хүнийг дахин нэр дэвшүүлэн санал болгох тохиолдолд дахин томилгооны сонголт хийх үр дагаврыг үүсгэж байх бөгөөд улмаар тухайн албан тушаалтны өмнөх бүрэн эрхийн хугацаанд гаргасан шийдвэр, үйл ажиллагаа /хамтын зарчмаар гаргасан эсэхээс үл хамааран/-г шүүн хэлэлцэх, үнэлэлт дүгнэлт хийх боломжийг бүрдүүлж, хуулиар баталгаажсан хараат бус байдлын зарчмыг алдагдуулах нөхцөлийг үүсгэсэн гэж үзэхээр байна.

Иймд дээрх зохицуулалтыг боловсронгуй болгож тухайн албан тушаалын онцлогтой холбогдуулан анх болон дахин томилогдохтой холбоотой зохицуулалтыг нарийвчлан хуульчлах шаардлагатайг тэмдэглэх нь зүйтэй.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт, Үндсэн

хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31, 32 дугаар зүйлийг тус тус удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ НЬ:

1.Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, ...”, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “... нэр дэвшигчийн сонгол хийж ...”, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсэгт “... энэ хуульд заасан журмын дагуу нэр дэвшигчийн сонгол зохион байгуулна. ... нэр дэвшигчийн сонголын тайлан гарснаас хойш ... тухайн тайлан, ... Санал, дүгнэлтэд сонголын тайлангийн агуулгыг өөрчлөхгүйгээр тусгана.” гэж тус тус заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүнээс хараат бус байна.”, 3 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.”, Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэц есөн гишүүнээс бүрдэнэ. Тэдгээрийн гурвыг Улсын Их Хурал, гурвыг Ерөнхийлөгч, гурвыг Улсын дээд шүүхийн санал болгосноор Улсын Их Хурал зургаан жилийн хугацаагаар томилно.” гэснийг тус тус зөрчсөн байна.

2.Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.2 дахь заалтад “... эсхүл Улсын Их Хурал танилцах, зөвшилцөх, томилохоор хуульд заасан албан тушаалтны хувьд танилцах, зөвшилцөх, томилгооны сонгол явуулахаар Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол.” гэж заасны “... танилцах, зөвшилцөх, ... танилцах, зөвшилцөх, ...” гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана.”, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Улсын дээд шүүхийн шүүгчдийг Улсын Их Хуралд танилцуулснаар ... Ерөнхийлөгч томилно. ...”, Тавин зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Улсын ерөнхий прокурор, түүний орлогч нарыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Ерөнхийлөгч зургаан жилийн хугацаагаар томилно.” гэснийг тус тус зөрчсөн байна.

3.Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад “... Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүн, Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүн, ...” гэж заасан нь

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 3, 5, 6, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийг тус тус зөрчөөгүй байна.

4. Авлигын эсрэг хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1, 21.2 дахь хэсэгт “... томилгооны сонсгол хийж ...” гэж тус тус заасан нь, түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад “... Авлигатай тэмцэх газрын дарга, дэд дарга ...” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй байна.

5. Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1 дэх заалтад “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, ...”, 29.1.2 дахь заалтад “... танилцах, зөвшилцөх, ... танилцах, зөвшилцөх, ...” гэж, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “... нэр дэвшигчийн сонсгол хийж ...” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 102 дугаар зүйлийн 102.1 дэх хэсэгт “... энэ хуульд заасан журмын дагуу нэр дэвшигчийн сонсгол зохион байгуулна. ... нэр дэвшигчийн сонсголын тайлан гарснаас хойш ... тухайн тайлан, ... Санал, дүгнэлтэд сонсголын тайлангийн агуулгыг өөрчлөхгүйгээр тусгана.” гэж тус тус заасныг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2023 оны 9 дүгээр сарын 27-ны өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

6. Энэхүү дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу дараагийн чуулганы хуралдаан эхэлсэн өдрөөс хойш 15 хоногийн дотор хэлэлцэж, хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ДАРГАЛАГЧ

Г.БАЯСГАЛАН

ГИШҮҮД

Ш.СОЛОНГО

Г.ТУУЛХҮҮ

Ж.ЭРДЭНЭБУЛГАН

Д.ГАНГАБААТАР

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн редакц
Улаанбаатар-14201, Төрийн ордон 124 тоот
И-мэйл: turiin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420

Хэвлэлийн хуудас: 2

Индекс: 200003